

ใบความรู้ที่ ๓ เรื่อง รู้จักรัฐโบราณในดินแดนไทย
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง ดินแดนไทยสมัยก่อนสุโขทัย
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง ค้นคว้า จัดระบบ และวิเคราะห์ข้อมูล (๒)
รายวิชา ประวัติศาสตร์ รหัสวิชา ส๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๑.แคว้นทวารวดี

แคว้นทวารวดี เป็นดินแดนอาณาจักรใหญ่มีความเจริญแผ่ออกไปอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมดินแดนทางภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทยในปัจจุบัน และยาวจนถึงหัวเมืองมอญริมฝั่งทะเลอันดามัน โดยมีการสันนิษฐานว่า เป็นแคว้นมอญ พระภิกษุชื่อ ชวนทัง ได้บันทึกว่าอาณาจักรทโลโบติ อยู่ระหว่างศรีเกษตร(พม่าในปัจจุบัน)และอีสานปุระ(กัมพูชาในปัจจุบัน) ซึ่งแคว้นนี้มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ หรือ ๑๓ สำหรับศูนย์กลาง ของอาณาจักรทวารวดี อยู่ที่ใดไม่ปรากฏชัด นักประวัติศาสตร์มีความเห็นแตกต่างกันเป็น

ที่ตั้งของแคว้นทวารวดี ที่มาของภาพ

<http://thawarawadeekingdom.blogspot.co>

m/

๓ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ เชื่อว่า ทวารวดีอยู่ที่เมืองนครชัยศรีกลุ่มที่ ๒ เชื่อว่าทวารวดีอยู่ที่อุทองจังหวัดสุพรรณบุรีกลุ่มที่ ๓ เชื่อว่าทวารวดีอยู่ที่ตำบลคูบัวจังหวัดราชบุรี การมีข้อสันนิษฐานแตกต่างกันไปเช่นนี้ เป็นเพราะทั้ง ๓ บริเวณแห่งนี้ต่างมีร่องรอยเมืองโบราณศิลปวัตถุและโบราณสถานแบบทวารวดีเป็นจำนวนมากในหลายท้องที่ แต่ที่สำคัญ

แคว้นทวารวดีน่าจะมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐม เพราะพบเหรียญที่นครปฐมจารึกภาษาสันสกฤตว่า “ศรีทวารวดีศวรปุณย” แปลว่า การบุญของพระเจ้าศรีทวารวดี นอกจากนี้ยังได้พบสิ่งของโบราณ สมัยทวารวดีอีกเป็นจำนวนมากตกกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปเช่นพระพุทธรูป ลูกปัด เหรียญโบราณ ตราที่ทำจากดินเผา หม้อดินเผา ตุ๊กตาดินเผา ธรรมจักร สลูปขนาดเล็ก ลายปูนปั้นรูปคน รูปเทวด รูปยักษ์ รูปสัตว์และเครื่องประดับตกแต่งเป็นต้น ประชาชนส่วนใหญ่ของแคว้นทวารวดี นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาททำให้งานศิลปกรรม

เหรียญหม้อน้ำ ที่มาของภาพ

<https://sites.google.com/site/prawatisatrm>

eunxngtharawdi/

ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และเน้นการสร้างศาสนสถานและรูปเคารพในลัทธิศาสนาฮินดูเป็นสำคัญและรับอิทธิพลจากอินเดียนำมาผสมผสานกับความเชื่อและวัฒนธรรมเดิมของตน ซึ่งจะมีการนับถือทั้งศาสนาพุทธและพราหมณ์ควบคู่กันไป โดยศาสนาพราหมณ์จะแพร่หลายในหมู่ชนชั้นปกครองส่วนชาวเมืองส่วนใหญ่จะนับถือ

พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเป็นหลัก ซึ่งทำให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปกรรมแบบ ศิลปะทราวดี เช่น พระพุทธรูป สลูปเจดีย์ เสนมา ธรรมจักและกวางหมอบ เครื่องประดับ

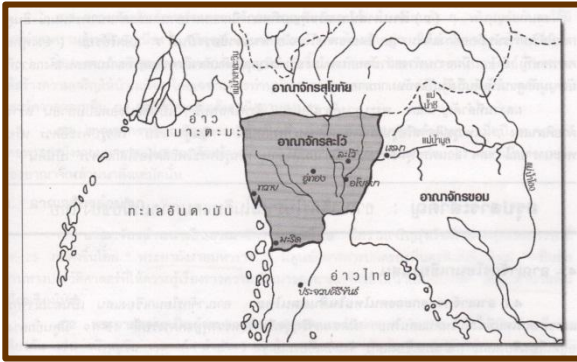

ภาพพระพุทธรูป และธรรมจักรกวางหมอบ ที่มาของภาพ

http://119.46.166.126/self_all/selfaccess8/m2/221/lesson2/web4.php และ

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B4%E0%B8%A5%E0%B8%9B%E0%B8%B0%E0%B8%97%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%A4%E0%B8%B5>

๒.แคว้นละโว้

เมืองละโว้เป็นชุมชนโบราณตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างมีความเจริญรุ่งเรืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑ โดยพระยาภาววรณดิศ กษัตริย์นครปฐม เป็นผู้สั่งให้สร้างเมืองละโว้ขึ้น ในพุทธศักราช ๑๐๐๒ เมืองละโว้ตั้งอยู่ในบริเวณที่มีแม่น้ำ ๓ สายไหลผ่าน คือแม่น้ำเจ้าพระยาแม่น้ำป่าสักและแม่น้ำลพบุรีทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ และเส้นทางติดต่อกับเมืองในกลุ่มแม่น้ำป่าสักที่ราบสูงโคราชและติดต่อยาว

จนถึงทะเลสาบเขมร ความเจริญของละโว้เป็นที่ยอมรับไปถึง เมืองหริภุญชัยดังจะเห็นได้จากพระนางจามเทวีแห่งเมืองละโว้ขึ้นปกครองเมืองหริภุญชัย ตามตำนานจามเทวีและในตำนานมูลศาสนา กล่าวว่พระเจ้ากรุงละโว้ได้ ทรงส่งพระนางจามเทวีราชธิดาในพระองค์ไปครองเมืองหริภุญชัย เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาในดินแดนภาคเหนือ หลังจากพุทธศตวรรษที่ ๑๖ อาณาจักรขอมได้ขยายอำนาจมาทางตะวันตกและได้เข้ามาในบริเวณนี้ทำให้ความสำคัญของอาณาจักรละโว้ได้ลดลง และอิทธิพลศิลปวัฒนธรรมของขอมได้แผ่เข้ามาในแคว้นละโว้โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปัจจุบันนี้ ทำโบราณสถานและศิลปะขอมเช่น ปราสาทหินพนมรุ้งที่จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินพิมายที่จังหวัดนครราชสีมา และเลยไปถึงปราสาทเมืองสิงห์ที่จังหวัดกาญจนบุรี อาณาจักรละโว้มีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะตั้งอยู่ที่เมืองลพบุรีและประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗ จึงได้ย้ายมาที่เมืองอโยธยาศรีนครถึงประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๗ การค้าขายระหว่างละโว้กับจีนเจริญรุ่งเรืองขึ้นแต่เมื่อมีการสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรอยุธยาในปี พ.ศ. ๑๘๙๓ อาณาจักรละโว้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาตั้งแต่นั้นมา มีข้อสันนิษฐานว่าชุมชนเหล่านี้ในอาณาจักรละโว้เป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักร ขอมทำให้

พระพุทธรูปนาคปรก ที่มาของภาพ

<http://oknation.nationtv.tv/blog/vorana/>

ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมเช่นภาษาศิลปกรรมและความเชื่อทางศาสนา ในระยะแรกแคว้นละโว้มีการผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทและมหายานกับศาสนาพราหมณ์ครั้งนิกายไศวนิกายและไวษณพนิกายต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แห่งอาณาจักรเขมรได้ขยายอำนาจเข้ามาพระพุทธศาสนานิกายมหายานจึงแพร่หลายควบคู่ไปกับอิทธิพลแบบบาเยนอันอันเป็นศิลปะเขมรที่มีลักษณะเฉพาะในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ศิลปกรรมที่พบ ได้แก่ พระปางค์สามยอด พระพุทธรูปนาคปรก หินสลักรูปศิวลึงค์ พระโพธิสัตว์ เป็นต้น

๓.แคว้นโยนกเชียงแสน

อาณาจักรโยนกเชียงแสนได้ตั้งขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ ตามตำนานสิงหนวัติ กล่าวว่า

ที่ตั้งแคว้นโยนกเชียงแสน ที่มาของภาพ

http://119.46.166.126/digitalschool/p5/so5_2/lesson4/content1/more/32.php

พระเจ้าสิงหนวัติ ได้อพยพผู้คนเดินทางลงมาจากตอนใต้ของจีน และมาสร้างเมืองชื่อ นาคพันธุสิงหนวัตินครขึ้นในสถานที่ซึ่งเป็นอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน มีเมืองเชียงแสนเป็นราชธานี เมืองนี้ในเวลาต่อมาได้กลายเป็นอาณาจักรใหญ่ครอบคลุมดินแดนกว้างขวางทางทิศตะวันออกตั้งแต่เขตอ่าวตังเกี๋ยของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปัจจุบัน จนถึงแม่น้ำสาละวินเขตรัฐฉานในพม่า ทางเหนือจากบริเวณหนองแสมณฑลยูนนานของประเทศจีนลงมาถึงราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนบนอาณาจักรโยนกเชียงแสนเป็นแหล่งกำเนิดศิลปะสกุลเชียงแสน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตนเป็นสกุลชั้นสูง สกุลหนึ่งของไทย ซึ่งจะเห็นได้จาก

ลักษณะพระพุทธรูปคือรัศมีเป็นรูปดอกบัวตูม หรือลูกแก้วขมวดเป็นเกศาใหญ่พระพักตร์อมยิ้ม พระหนุเป็นปม พระองค์อวบอ้วน พระอุระ

นูน ชายจีวรเหนือพระอังสาซ้ายสั้น ปลายเป็นเขี้ยว ตะเข็บ นิยมสร้างปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร และเห็นฝ่าพระบาททั้งสองข้าง ฐานมีกลีบบัวคว่ำบัวหงาย และเกสรบัวประกอบ หล่อด้วยสำริด ต่อมา พวกขอมเข้ายึดอาณาจักรโยนกเชียงแสนและขับไล่ผู้คนออกไป พระเจ้าพรหมกุมารเชื้อสายของกษัตริย์โยนกเชียงแสน สามารถกู้เอกราชและสร้างเมืองใหม่ขึ้นที่เวียงไชยปราการแต่หลังสมัยพระเจ้าพรหมพวกมอญที่เมืองสะเทิมในพม่า ยกทัพมารุกรานพระเจ้าไชยสิริโอรสของพระเจ้าพรหม จึงพาผู้คนอพยพหนีมาสร้างเมืองใหม่ที่กำแพงเพชร ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ มีการบูรณะเมืองเชียงแสนและมีกษัตริย์ปกครองอีก จนกระทั่งในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ อาณาจักรโยนกเชียงแสนถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา

พระพุทธรูปเชียงแสน ที่มาของภาพ

<http://pralanna.com/boardpage.php?topicid=7728>

๔.แคว้นหริภุญชัย

แคว้นหริภุญชัย เป็นการรวมตัว กันของชนพื้นเมืองบนที่สูงกับคนที่ราบ จากภาคกลางซึ่งเจริญกว่ามีอาณาเขตอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำปิงตอนบนและที่ลุ่มแม่น้ำวัง โดยมีนครลำพูนเป็นศูนย์กลางอาณาจักร หลักฐานทางตำนาน จามเทวีกล่าวว่าฤๅษีวาสุเทพเป็นผู้สร้างเมืองหริภุญชัยขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๓๑๐ ถึง ๑๓๑๑ ภายหลังสร้างเสร็จแล้วฤๅษีวาสุเทพจึงได้ทูลเชิญ พระนางจามเทวี พระธิดาในกษัตริย์แห่งกรุงละโว้ขึ้นไปเสวยราชที่นคร หริภุญชัยพระนางได้นำคณะสงฆ์นักปราชญ์ราชบัณฑิตและช่างศิลป์ แขนงต่างๆจำนวนมากขึ้นไปด้วย การปกครองของแคว้นหริภุญชัยมี ลักษณะคือ เจ้าเมืองจะส่งทายาทไปครองเมืองที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อรวมเมืองนั้น อยู่ภายใต้อาณาเขตของตน พระนางจามเทวีก็เช่นกันได้ส่งพระโอรสไป บูรณะเมืองเขลางค์ล่ำปาง ซึ่งเป็นเมืองร้างและได้ปกครองเมืองนั้นให้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมา แคว้นนี้ปรากฏว่ามีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่เป็นโบราณวัตถุโบราณสถานและเรื่องราวในรูปลายลักษณ์อักษรเช่น

พระนางจามเทวี ที่มาของภาพ

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%>

หนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ และจามเทวีวงศ์ของภาคเหนือ สิ่งใดกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรในเขตลุ่มแม่น้ำปิงในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูนกับอาณาจักรทวารวดีทำให้เกิดการสร้างเมืองใหม่ คือเมืองหริภุญชัยขึ้นมา แคว้นหริภุญชัยเมื่อแรกเริ่มมีกษัตริย์ปกครองคือพระนางจามเทวีพระราชธิดาของกษัตริย์แห่งเมืองละโว้ พระนางขึ้นไปปกครองแคว้นหริภุญชัยพร้อมๆ กับการนำพระพุทธศาสนานิกายมหายานขึ้นไปเผยแพร่นับด้วย การปกครองแคว้นหริภุญชัยของพระนางจามเทวีพระนางได้ใช้เมืองลำพูนเป็นศูนย์กลาง สมัยพระเจ้าอาทิตยราช กษัตริย์องค์ที่ ๓๒ พระองค์เป็นผู้สร้างพระบรมธาตุหริภุญชัยขึ้นภายในบรรจุพระบรมธาตุและทรงบำเพ็ญพระราช กุศลต่างๆ ทำให้แคว้นหริภุญชัยในสมัยของพระองค์มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากพระเจ้าสุทโธทสิทธ์ กษัตริย์องค์ที่ ๓๔ พระองค์ทรงทำให้แคว้นหริภุญชัยมีจุดเด่นอยู่ ที่การเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา และกษัตริย์องค์ สุดท้ายของแคว้นหริภุญชัยคือพระยาอัยยา หลังจากนั้นประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ แคว้นหริภุญชัยก็ต้อง สูญเสียเมืองให้แก่ พระเจ้ามังรายแห่งแคว้นโยนกเชียงแสน

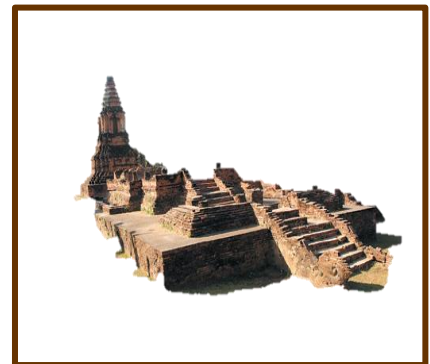
๕.แคว้นล้านนา

ที่มาของภาพ

<https://sites.google.com/site/jaruphasurapinit310/xanacagr-sri-wichay>

พระไตรปิฎกใน พ.ศ. ๒๐๒๐ มีการสร้างวัดหลายแห่งเช่น วัดเจดีย์หลวง ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถของอยุธยาล้านนาได้ทำสงครามกับอยุธยา ติดต่อกัน ๒๔ ปี และในปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ล้านนาอ่อนแอลงเนื่องจากมีความแตกแยกของผู้ปกครองและขุนนาง ดังนั้นขุนนางกลุ่มหนึ่งจึงได้เชิญพระไชยเชษฐาธิราช จากอาณาจักรล้านช้างมาเป็นกษัตริย์ล้านนา แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือความอ่อนแอของล้านนาทำให้ต้องตกเป็นประเทศราชทั้งของพม่าและอยุธยาและตั้งตนเป็นอิสระ และก็ตั้งเดือนเป็นอิสระได้เพียงเวลาสั้นๆจนถึงสมัยธนบุรีล้านนาจึงได้มาอยู่กับไทยและเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ ๕

เวียงกุมกาม ที่มาของภาพ

<https://travel.mthai.com/blog/58652.html>

พระยามีงรายมหาราช ที่มาของภาพ <http://www.chiangtungbiz.com/88>

อาณาจักรตามพรลิงค์ ได้ก่อกำเนิดเกิดขึ้นและมีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่
ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๗ จดหมายเหตุจีน เรียกอาณาจักรนี้ว่า ตัน
เหมยลิงหรือต้ามาลิง ตรงกับหลักฐานเอกสารของอินเดียและศรีลังกา
จารึกที่พบในบริเวณท้องถิ่นว่าตามพรลิงค์ และผลการศึกษาทาง
โบราณคดีเชื่อว่าเมืองหลวง ของอาณาจักรตามพรลิงค์อยู่ที่จังหวัด
นครศรีธรรมราชในปัจจุบัน เก้าแก่ที่สุด ที่พบเกี่ยวกับ อาณาจักร
ตามพรลิงค์คือ หลักฐานที่พบในเขตอำเภอสิชลและอำเภอท่าศาลา
เป็นเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ทางลัทธิไศวนิกายและไวษณพนิกาย
รูปเคารพในศาสนา เช่น ศิวลึงค์ ฐานโยนิ รูปพระนารายณ์ เป็นต้นซึ่ง
แสดงพัฒนาการของชุมชนตั้งแต่ประมาณศตวรรษที่ ๑๐ เป็นต้นมา

<https://sites.google.com/site/prawatisatrmeuxngetharawdi/>

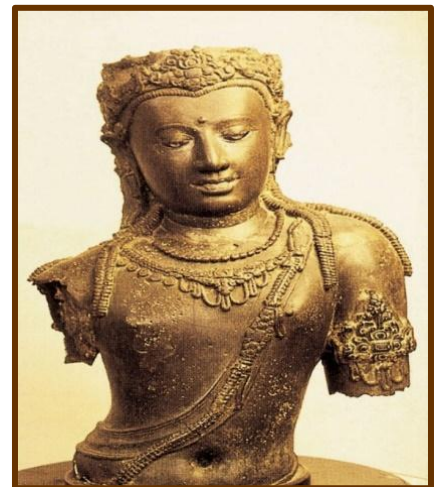
ตราประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่มาของภาพ

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B7%E0%B8%8A>

๗. แคว้นศรีวิชัย

อาณาจักรศรีวิชัย เป็นชุมชนโบราณ ที่ตั้งอยู่ บริเวณ
เกาะชวา เกาะสุมาตรา และคาบสมุทรมลายู และดินแดน
บางส่วน ทางภาคใต้ ของราชอาณาจักรไทยในปัจจุบัน ดินแดนนี้
มีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าชาวอินเดีย อาหรับ เปอร์เซีย
และจีน มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๖
โดยได้รับอิทธิพลอารยธรรมทางศาสนาและศิลปกรรมจากอินเดีย
ในบันทึกของหลวงจีนอี้จิงที่เดินทางโดยสารทางเรือเพื่อไปศึกษา
ธรรมวินัยที่ประเทศอินเดียเมื่อ พ.ศ. ๑๒๑๔ ปรากฏชื่อของ
อาณาจักรหนึ่งที่เรียกว่า ซิลีโพซิ ซึ่งแปลว่า ศรีวิชัยสำหรับ
ศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัยอยู่ที่ใดนั้นยังปรากฏแน่ชัดบ้างก็
เชื่อว่าอยู่ที่บนเกาะสุมาตราโดยอ้างจากหลักฐานทางโบราณคดี
และ ก็เชื่อว่า ศูนย์กลางของอาณาจักรอยู่ตอนเหนือ ของ

๘. แคว้นโคตรบูรณ์

ที่ตั้งแคว้นศรีโคตรบูรณ์ ที่มาของภาพ

<http://www.nakhonphanom.go.th/nakhonphanom/protectking/default.php?file=tab4&title=%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E>

อาณาจักรโคตรบูรณ์ ได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ขึ้นต่อมาเมื่ออาณาจักรขอมรุ่งเรืองขึ้นมา และแพอำนาจเข้ามาอาณาจักรโคตรบูรณ์จึงเสื่อมสลายลง ในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ แคว้นศรีโคตรบูรณ์นักวิชาการหลายท่านมองว่าเป็นแคว้นในอุดมคติโดยประวัติความเป็นมาของแคว้นศรีโคตรบูรณ์จากหนังสือตำนานอุรังคธาตุอาจกำหนดขอบเขตของแคว้นศรีโคตรบูรณ์ว่าอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขงตั้งแต่จังหวัดอุดรธานีหนองคาย เวียงจันทน์และนครพนมจังหวัดอุบลราชธานี บริเวณดังกล่าวจะเป็น ที่ตั้งศาสนสถานคือพระธาตุพนม

ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระอุรังคธาตุ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงพระธาตุหรือ พระอุรังคธาตุเป็นพระธาตุที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งสองฝั่งโขงโดยเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนทุกเผ่า ตำนานอุรังคธาตุกล่าวว่า การสร้างโบราณสถาน สำคัญทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทคือเจดีย์พระธาตุพนมที่เมืองนครพนม ในประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓ เป็นเจดีย์สถานที่เก่าแก่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอายุกว่าพันปีมาแล้วเชื่อกันว่า ภายในเจดีย์มีการบรรจุพระบรมธาตุส่วนหน้าพระอุระของพระพุทธเจ้าซึ่งเรียกว่าพระอุรังคธาตุลวดลายและภาพที่สลักบนแผ่นอิฐประดับรอบพระธาตุเจดีย์ทั้ง ๔ ด้านเป็นศิลปกรรม ของตนโดยเฉพาะ